
ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ

УДК 330.322.14

*Ілляшенко С.М.,
д.е.н., проф., завідувач кафедри маркетингу
та управління інноваційною діяльністю,
Сумський державний університет
Міністерства освіти і науки України*

ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ

Постановка проблеми. Досліджуючи досвід країн з ринковою економікою, слід відмітити, що існує взаємний вплив економічного розвитку країни та політики у сфері державних видатків: з одного боку, темпи економічного зростання та відповідні зміни ВВП країни зумовлюють коригування підходів щодо формування обсягу та структури державних видатків, з іншого – державне фінансування впливає на соціально-економічний розвиток країни та динаміку макроекономічних показників. Стимулювання інвестиційної діяльності сприяє економічному розвитку країни, тому досить актуальним питанням сьогодення є дослідження проблем державного втручання в економічні процеси.

У сучасних умовах здійснення інвестиційної політики має бути першочерговим завданням держави, при цьому бюджетна політика в сфері державних видатків має стати інструментом реалізації внутрішнього потенціалу економічного зростання. За умов значної обмеженості державних фінансових ресурсів постає важливе питання ефективного розподілу та використання бюджетних коштів, що забезпечують державне управління, національну безпеку, фінансову стійкість економіки, соціальне забезпечення та соціальний захист населення [8]. Державні видатки відіграють визначальну роль у процесі соціально-економічного розвитку суспільства, оскільки забезпечують стабільність виконання покладених на державу функцій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями дослідження впливу державного втручання на забезпечення економічного зростання та активізацію інвестиційних процесів займаються як вітчизняні, так і зарубіжні вчені, зокрема: Л. Абалкін, А. Бачурін, Ш. Бланкарт [1], В. Геєць, С. Глазьев, Н. Кондратьєв, В. Марцин [5], В. Новожилов, А. Ноткін, А. Пересада, В. Пшенична [7] та ін. Але на сьогодні досить важливими є проблеми реформування державної інвестиційної політики та забезпечення соціально-економічного розвитку країни в посткризовий період, розробка та впровадження стратегічних планів інноваційного та інвестиційного розвитку України.

Постановка завдання. Метою даної статті є дослідження напрямків державної інвестиційної політики для забезпечення економічного розвитку країни у сучасних умовах функціонування національної економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сьогодні не існує жодної країни в світі, яка б відмовилась від державного втручання в економічні процеси. З цією метою держава використовує потужні фіскальні інструменти впливу на економічне зростання. Від обраного механізму реалізації місця та ролі держави у регулюванні соціально-економічних процесів та формування відповідної моделі розвитку суспільства залежить інтенсивність макроекономічного зростання.

Одним з напрямів реалізації державної інвестиційної політики є здійснення бюджетних інвестицій, які поряд з бюджетними кредитами, державними трансфертами (державні дотації, субсидії і виплати), кошторисним фінансуванням формують систему фінансових відносин з приводу розподілу, перерозподілу та використання фондів грошових ресурсів держави з метою здійснення покладених на неї соціально-економічних функцій – державні видатки.

Бюджетні інвестиції можуть здійснюватися у різних формах. Основною формою є фінансування капітальних вкладень. Виділення коштів може здійснюватись окремим підприємствам, міністерствам і відомствам під певні об'єкти, а може мати форму проектного фінансування конкретного інвестиційного проекту. Бюджетні інвестиції можуть використовуватися у вигляді фінансових інвестицій (на придбання певної частки акцій акціонерних товариств).

Дослідження ретроспективи становлення теорії державного регулювання економіки дозволяє виділити декілька історичних шкіл щодо поглядів на роль держави в економіці, які відображають різні механізми регулювання бюджетних інвестицій залежно від рівня державного втручання в економіку (табл. 1).

Таблиця 1

**Історичний розвиток поглядів представників економічних шкіл
на вплив держави в економічні процеси**

Економічна школа	Сутність теорії з позиції державного втручання в економіку
Меркантилісти (Т. Мен, У. Стаффорд, Дж. Локк, Р. Кантільйон, А. Монкретьєн)	Передбачає активне втручання, оскільки держава повинна стимулювати надходження золота в країну: заохочувати експорт і стримувати імпорт.
Марксистська теорія (К. Маркс, Ф. Енгельс)	Передбачає активне втручання, оскільки відбувається перетворення приватних підприємств у державні, а ринкової економіки – в планову.
Класична школа політекономії (А. Сміт, У. Петті, П. Буагільбер, Д. Рікардо)	Передбачає обмежене втручання, оскільки роль держави є другорядною і характеризується незначним регулюванням дії ринкового механізму (переважно в частині збалансування експортно-імпортних потоків).
Неокласична економічна теорія (А. Маршал, К. Менгер, Ф. Візер, Е. Бем-Баверк, У. Джемсон, Л. Вальрас)	Передбачає обмежене втручання, оскільки держава повинна забезпечити формування ринкових умов для процесу нагромадження капіталу та підвищення продуктивності праці.
Кейнсіанська школа (Дж. М. Кейнс, Р. Гарод, Д. Гікс, Е. Хансен, П. Самуельсон)	Передбачає активне втручання, оскільки держава має впливати на ринок з метою збільшення попиту.
Монетаризм (М. Фрідмен, І. Фішер)	Передбачає обмежене втручання, ґрунтується на здатності грошово-кредитної системи істотним чином впливати на функціонування і розвиток економіки.
Інституціоналізм (Т. Верлен, Д. Коммонс, У. Гамільтон)	Передбачає обмежене втручання, необхідність участі працівників у власності та управління виробництвом, надання їм соціальних гарантій, а гуманітарній інтелігенції – влади.
Теорія «економіки пропозиції» (А. Лаффер)	Передбачає обмежене втручання, центральна роль відводиться ринковим механізмам стабілізації.

Так, камералісти Ф. Юсті, І. Зонненфельс (представники меркантилізму), досліджуючи питання впливу державних видатків на розвиток економіки, відстоювали ідею, що видатки мають бути інструментом стимулювання економічного зростання. Наприклад, спрямування їх у формі бюджетних інвестицій на створення інфраструктури в довгостроковій перспективі могло б сприяти зростанню державних доходів [1].

З врахуванням неоднозначності впливу державних витрат на економічний розвиток, заслуговують на увагу рекомендації Ш. Бланкарта щодо принципів формування державних витрат, які дозволяють здійснювати ефективне управління ними як фактором економічного розвитку [1]:

– рішення про витрати мають прийматись лише за умов наявності реальних джерел їх покриття;

– планомірне погашення державної заборгованості, яке має проводитися з коштів, отриманих у результаті реалізації інвестиційних проектів;

– рішення у сфері оподаткування, видатків і державної заборгованості мають прийматися кваліфікованою більшістю в парламенті;

– обмеження періоду дії рішень у сфері доходів і видатків, тобто всі зобов'язання держави повинні припинятися із закінченням термінів дії конкретних програм.

З огляду на те, що вказані принципи ігнорують потребу диференціації державних видатків на інвестиційні та витрати поточного споживання, на нашу думку, перелік таких принципів може бути доповнений рекомендаціями, розробленими І. Розпутенком, який вважає, що використання державних видатків як засобу стимулювання економічного росту передбачає принаймні наступне:

1) слід посилити програми державних капіталовкладень у матеріальну інфраструктуру і працювати на поповнення людських ресурсів, причому структура відповідних видатків має бути такою, щоб вони максимально доповнювали інвестиції приватного сектору (мається на увазі можливість запізнення приватних інвесторів);

2) не особливо блискучі перспективи іноземного і внутрішнього приватного фінансування крупномасштабних проектів вказують на важливість потенційного вкладу в національні заощадження коштів, які надходять із державного сектору;

3) державні асигнування (за рахунок податкових надходжень) мають використовуватися для підтримки приватних ініціатив, спрямованих на усунення прогалин на ринку (таких, як відсутність розвинutoї системи комерційних банків) і на компенсацію невизначеності кон'юнктури;

4) відрахування із бюджету слід використовувати для ліквідації нагромаджених за попередній період зобов'язань у балансах державних банків і підприємств. Останнє є необхідною мірою для уникнення так званої рівноваги, яка відображає відсутність ринків капіталу [6].

Соціально-економічний розвиток країн ЄС та України останніми роками кардинально змінив як систему бюджетних відносин, так і склад та структуру державних видатків. При цьому існуюче співвідношення між окремими групами видатків визначається стратегічною спрямованістю бюджетної політики з урахуванням таких факторів її формування, як: рівень соціально-економічного розвитку країни, її соціально-культурні та виробничо-технологічні зв'язки з іншими державами, історичні традиції, діюча модель регулювання економіки та інші. Так, якщо в період становлення ринкових відносин бюджети країн спрямовували значну частину бюджетних коштів на здійснення економічної діяльності держави, із яких до 70 % бюджетних асигнувань зосереджувалися у сфері матеріального виробництва, то з посиленням соціальної функції держави, орієнтованої на безпосереднє забезпечення потреб громадян, була здійснена переорієнтація грошових потоків держави на соціальний захист та соціальні послуги для населення. На сьогодні в структурі державних видатків країн світу соціальні видатки складають більше 50 %. Посилення державного інтересу до проблем фінансування соціально-культурних заходів та соціального забезпечення населення обумовлено необхідністю покращення стану соціального захисту громадян з низьким рівнем доходів, що особливо гостро проявляється в умовах фінансово-економічної кризи.

Інвестиційна політика має здійснюватися цілеспрямовано та послідовно відповідно до мети і завдань економічної політики, враховуючи реальний стан національної економіки. Основною метою державної інвестиційної політики є встановлення оптимальних параметрів інвестиційного процесу для досягнення його максимальної ефективності, прозорості та можливості управління на всіх рівнях господарювання, досягнення динамічної макроекономічної рівноваги [2].

Важливою необхідною умовою соціально-економічного розвитку країни є реформування державної інвестиційної політики, забезпечення її дієвості за рахунок розробки та впровадження чіткого та виваженого механізму її реалізації, який включає такі складові:

- вибір надійних джерел і методів фінансування інвестицій;
- визначення термінів і вибір органів, відповідальних за реалізацію інвестиційної політики;
- створення необхідної нормативно-правової бази для функціонування ринку інвестицій;
- створення сприятливих умов для залучення інвестицій [4].

При цьому доцільно зауважити, що стан державної інвестиційної політики України відповідно до Концепції Державної цільової програми розвитку інвестиційної діяльності на 2011-2015 рр. формується відповідно до стратегії її розвитку. Метою впровадження даної концепції є активізація інвестиційної діяльності, модернізація національної економіки та сталий економічний розвиток.

Загальна стратегія розвитку спрямована на:

- підтримку базових галузей економіки;
- розвиток імпортозаміщуючого виробництва;
- диверсифікацію зовнішніх ринків;
- модернізацію виробництва;
- розвиток аграрного сектору;
- розбудову інфраструктури.

При цьому як основні результати проведення ефективної реалізації зазначеної концепції щодо реформування інвестиційної політики держави виділені наступні:

- покращення інвестиційного клімату;
- активізація інвестиційної діяльності;
- удосконалення методології відбору та оцінки інвестиційних проектів;
- розбудова державного інвестування;
- розвиток інвестиційного ринку та інфраструктури;
- розвиток державно-приватного партнерства [3].

Висновки з проведеного дослідження. Отже, можна зробити висновок, що економічне зростання залежить не лише від загальних обсягів асигнувань, а й від структури державних видатків, оскільки деякі їх види є більш зорієнтовані на збільшення обсягів та прискорення темпів нарощення ВВП країни. Так, розвиток економічної інфраструктури, який сприяє активізації інвестиційної діяльності, заходи щодо створення ефективних організаційно-економічних механізмів державного регулювання, покращення якості та продуктивності трудового потенціалу за рахунок видатків на освіту, охорону здоров'я, охорону навколишнього природного середовища створюють умови, необхідні для соціально-економічного розвитку на засадах стійкого економічного зростання. Також, слід відмітити, що непродуктивні видатки, зокрема на оборону, можуть забезпечити соціальну і політичну стабільність, яка є одним з факторів формування умов, необхідних для економічного зростання.

Бібліографічний список

1. Бланкарт Ш. Державні фінанси в умовах демократії: вступ до фінансової науки : [підручник] / Шарль Бланкарт ; за наук. ред. та перед. В. М. Федосова ; [пер. з нім. С. І. Терещенко, О. О. Терещенка]. – К. : Либідь, 2000. – 653 с.

2. Іванова М. О. Інвестиційна політика України в посткризовий період розвитку економіки / М. О. Іванова // Інноваційна економіка. – 2012. – № 8. – С. 70-72.
3. Концепція Державної цільової програми розвитку інвестиційної діяльності на 2011-2015 роки [Електронний ресурс] / Державне агентство України з інвестицій та розвитку. – Режим доступу : <http://in.ukrproject.gov.ua/index.php?get=564&id=2548.#1>.
4. Курило С. В. Інвестиційна політика, її сутність і роль у сучасних умовах / С. В. Курило [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Dtr_ep/2009_2/files/Econ_02_2009_Kurilo.pdf.
5. Марцин В. Удосконалення державного регулювання інвестиційної діяльності в економіці України / В. Марцин // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – № 5 (71). – С. 52-53.
6. Опарін В. М. Фінанси. (Загальна теорія) : [навчальний посібник] / В. М. Опарін ; Мін-во освіти і науки України, КНЕУ. – [2-ге вид., доп. і перероб.]. – К. : [Б. В.], 2002. – 240 с.
7. Пшенична В. П. Формування моделі реалізації державної інвестиційної політики економічного зростання України / В. П. Пшенична // Ефективна економіка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/index.php?operation=1&iid=328>.
8. Щодо пріоритетних завдань економічної політики України в 2012 році : [Аналітична записка] [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/727/>

Анотація

Розглянуто історичний розвиток поглядів представників економічних шкіл на роль держави в економіці, які відображають різні механізми регулювання бюджетних інвестицій залежно від рівня державного втручання в економіку. Обґрунтовано доцільність реформування державної інвестиційної політики та забезпечення економічного розвитку країни у сучасних умовах.

Ключові слова: інвестиційна політика, держава, бюджетні інвестиції, державні видатки, економічний розвиток.

Анотация

Рассмотрено историческое развитие взглядов представителей экономических школ на роль государства в экономике, которые отражают различные механизмы регулирования бюджетных инвестиций в зависимости от уровня государственного вмешательства в экономику. Обоснована целесообразность реформирования государственной инвестиционной политики и обеспечения экономического развития страны в современных условиях.

Ключевые слова: инвестиционная политика, государство, бюджетные инвестиции, государственные расходы, экономическое развитие.

Annotation

The historical development of views on government's role in economy of economic schools representatives, which reflect different mechanisms of budgetary investments regulation depending on the level of government intervention in economy, is analyzed. The necessity of reforming the government investment policy and providing country's economic development in the modern conditions is grounded.

Key words: investment policy, government, budget investment, government spending, economic growth.